

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS

LIETUVOS
ISTORIJOS
METRAŠTIS

2007 metai

2

LI
LEIDYKLA

Vilnius 2008

LITHUANIAN INSTITUTE OF HISTORY

THE YEAR-BOOK
OF LITHUANIAN
HISTORY

2007

2

Vilnius 2008

LITAUISCHES INSTITUT FÜR GESCHICHTE

JAHRBUCH
FÜR LITAUISCHE
GESCHICHTE

2007

2

Vilnius 2008

UDK 947.45
Li 237

Redakcinė kolegija:

Egidijus ALEKSANDRAVIČIUS
Vytauto Didžiojo universitetas

Alfonsas EIDINTAS
Vilniaus universitetas

Jan JURKIEWICZ
Adomo Mickevičiaus universitetas Poznanėje

Zigmantas KIAUPA (pirmininkas)
Lietuvos istorijos institutas

Česlovas LAURINAVIČIUS
Lietuvos istorijos institutas

Ingė LUKŠAITĖ
Lietuvos istorijos institutas

Bronius MAKASKAS
Lenkijos MA istorijos institutas

Jolita MULEVIČIŪTĖ
Kultūros, filosofijos ir meno institutas

Rimvydas PETRAUSKAS
Vilniaus universitetas

Edmundas RIMŠA
Lietuvos istorijos institutas

Jolita SARCEVIČIENĖ (sekretorė)
Lietuvos istorijos institutas

Vladas SIRUTAVIČIUS
Lietuvos istorijos institutas

Saulius SUŽIEDĖLIS
Milersvilio universitetas

Joachim TAUBER
Nordost-Institut Liuneburge

Šio žurnalo straipsnių pavadinimai ir santraukos cituojami duomenų bazėse:
Articles appearing in this journal are abstracted and indexed in:
HISTORICAL ABSTRACTS. AMERICA: HISTORY AND LIFE.
EBSCO Publishing

ISSN 0202-3342

© Lietuvos istorijos institutas, 2008
© Straipsnių autoriai, 2008

K o n f e r e n c i j o s

TARPTAUTINĖ MOKSLINĖ KONFERENCIJA „VALDANČIOJI DINASTIJA IR KRIKŠČIONIŠKOSIOS KULTŪROS SKLAIDA LDK (BAŽNYČIA, VALSTYBĖ, VISUOMENĖ)“

Tarptautinė mokslinė konferencija „Valdančioji dinastija ir krikščioniškosios kultūros sklaida LDK (bažnyčia, valstybė, visuomenė)“ vyko 2007 m. lapkričio 8–9 d. Vilniuje, Lietuvos mokslų akademijos bibliotekos posėdžių salėje. Konferenciją organizavo VšĮ „Vita antiqua“ kartu su Vilniaus pilių valstybinio kultūrinio rezervato direkcija ir Pilių tyrimo centru „Lietuvos pilyš“. Ją parėmė Lietuvos tūkstantmečio minėjimo direkcija.

Konferencija siekia sukaupti istorinius ir kultūrologinius duomenis, susijusius su krikščionybės įvedimu ir jo reikšme LDK vidaus ir užsienio politikai, santykiu tarp valstybės ir bažnyčios bei visuomenės požiūriu į naujos kultūros apraiškas.

2007 m. sukanka 620 metų nuo pakartotinio Lietuvos krikšto 1387 m. Šis istorinis faktas siejamas su Lietuvos didžiuoju kunigaikščiu ir Lenkijos karaliumi Jogaila, ta proga Vilniuje pastatydinusių naują katedrą, kaip spėjama, pirmosios – Mindaugo laikų – bažnyčios ir Perkūno šventyklos vietoje. Neabejotina šio įvykio reikšmė tolesnei Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės istorijos raidai, jos vidaus struktūrizacijai ir užsienio politikos žingsniams, naujos kultūros sklaidai. Lietuvos valstybė ir jos valdovai išsiskyrė ypatinga tolerancija kitatikiams, kuriems buvo leista sostinėje statyti savo maldos namus. Katalikiškos bažnyčios santykis su kitų konfesijų atstovais, Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės administracine institucija buvo savitas ir lankstus. Visuomenė turėjo savo požiūrį į šį santykį ir jis atsispindėjo laidojimo papročiuose bei teisiniuose to laikotarpio dokumentuose.

Ar krikščionybės įvedimas Lietuvoje, naujos kultūros sklaida vyko sklandžiai? Ar šis valdžios veiksmas to meto stambeldiškoje visuomenėje nesukėlė rezonanso? Kaip klostėsi administracinės ir bažnytinės valdžios santykiai dalijantis įtakos sferomis ir formuojant naują visuomenės pasaulėžiūrą? Į šiuos klausimus buvo sutelktas mokslinės konferencijos dėmesys. Nors krikščionybės problematika ir jos nagrinėjimas nėra naujiena Lietuvos mokslinėje istoriografijoje, tačiau kiekvieną kartą naujų duomenų kontekste iškyla vis kiti klausimai, atsiranda nauja pozicija, kuri prašosi būti išklausoama, o ir sukaktis tam buvo labai palanki.

Pranešimus konferencijoje skaitė 10 mokslininkų, iš jų 6 Lietuvos, 3 Rusijos ir 1 Baltarusijos. Auditoriją sudarė 67 klausytojai iš įvairių mokslo ir kultūros įstaigų. Pro-

blemos buvo nagrinėjamos istoriniu, archeologiniu, architektūriniu ir kultūrologiniu požiūriu.

Konferencijos dalyvius ir auditoriją pasveikino projekto mecenatas, Lietuvos tūkstantmečio minėjimo direkcijos direktorius Gediminas Ilgūnas. Po gražių palinkėjimų buvo išklausti pranešimai. Pirmieji pasisakė svečiai iš Maskvos. Rusijos mokslų akademijos Rusijos istorijos instituto mokslo darbuotoja Margarita B y č k o v a aptarė pasaulietinės ir bažnytinės valdžios vaidmenį formuojant valstybingumo idėją XV–XVII a. Maskvoje, sekant lietuviškomis tradicijomis. Po jos kalbėjo kolegė iš Maskvos valstybinio M. Lomonosovo universiteto Irina K a r a c u b a, pažvelgusi į krikščioniškąją kultūrą ir pasaulietinę valdžią Rusijoje ir Lietuvoje užsienio autorių akimis. Jaunesnės kartos mokslininkas, Rusijos mokslų akademijos Rusijos istorijos instituto mokslo darbuotojas Olegas C h o r u ž e n k o kalbėjo apie kalendoriaus reformas, valdant dLk Aleksandrui Jogailaičiui.

Tai buvo visi pranešimai istorine tematika. Taip jau sutapo, kad Lietuvos istorikai tuo pačiu metu dalyvavo svetur vykstančiose konferencijose ir šioje dalyvauti negalėjo, taigi svečiams istorikams iš lietuvių kolegų pusės „atsvaros“ nebuvo.

Kiti prelegentai parengė archeologinio, kultūrologinio pobūdžio pranešimus. Pirmasis toki pranešimą perskaitė svečias iš Minsko Olegas T r u s o v a s, aptaręs XV–XVII a. Baltarusijos gynybinių bažnyčių tyrimų istoriją. Pranešimas sulaukė itin didelio auditorijos susidomėjimo.

Popietinį posėdį pradėjo Lietuvos kultūros, filosofijos ir meno instituto darbuotoja Jūratė T r i l u p a i t i e n ė, kalbėjusi apie Šv. Brunoną Lietuvoje. Senosios raštijos specialistas iš Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto Kęstutis G u d m a n t a s, remdamasis Lietuvos metraščiais, auditorijai „pristatė“ šventais laikomus Polocko kunigaikščius.

Auditorija galėjo pasigrožėti ir autentiška ikonografija, kuria buvo iliustruoti kiti du pranešimai. Vieną jų parengė P. Gudyno restauravimo centro restauratorius Juozapas B l a ž i ū n a s, nuodugnai išstudijavęs Vilniaus šv. Pranciškaus Asyžiečio (Bernardinų) bažnyčios paveikslo „Brunonas. Stebuklas bažnyčioje“ istoriją ir ikonografiją. Antrąjį vaizdinį pranešimą parengė Pilių tyrimo centro archeologė Eglė M o n t v i l a i t ė. Ji kalbėjo apie neseniai Vilniaus žemutinės pilies teritorijoje surastą gotikinių XV a. koklių su šventųjų atvaizdais kolekciją.

Paskutiniai du pranešimai tarsi sugrąžino į krikščionybės ištakas: Klaipėdos universiteto Baltijos regiono istorijos ir archeologijos instituto darbuotojas Vyktintas V a i t k e v i č i u s ir Pilių tyrimo centro mokslinių projektų vadovas Vytautas U r b a n a v i č i u s, vienas kitą papildydami, aptarė XIV a. lietuvių religijos bruožus krikščionybės įvedimo išvakarėse.

Konferencijos dalyviams parodytas dokumentinis filmas „Mūrai“ iš ciklo „Šventaragio slėnio mįslės“, choras „Aidija“ atliko liturgines dainas ir giesmes.

Svečiams organizuotos ekskursijos į Katedros požemius, po atkuriamus Valdovų rūmus, į Senųjų Trakų piliavietę, Trakų salos ir Pusiasalio pilis.

Konferencijos medžiagą tikimasi publikuoti. Mokslinė konferencija yra vienas geriausių būdų sutelkti mokslinį potencialą, galintį įvairiapusiškai išnagrinėti tam tikrą istorinę kultūrinę problematiką ir pristatyti savo tyrimų rezultatus nedidelei auditorijai, o konferencijos medžiagos publikavimas – puiki galimybė su išnagrinėta problematika supažindinti kur kas platesnius visuomenės sluoksnius.

Daiva Steponavičienė